

Nr 187.

Av herrar **Fast** och **Hallén**, *angående åtgärder för stärkande av justitiekanslerns samt justitieombudsmannens och militieombudsmannens ställning.*

Vid 1936 års riksdag förelägo motionsvis väckta förslag om vidtagande av åtgärder för att stärka J. O:s och M. O:s ställning. Motionerna blevo i enlighet med förslag från konstitutionsutskottet i dess utlåtande nr 41 avslagna av riksdagens kamrar. Att ärendet vid riksdagsbehandlingen erhöll denna utgång kan till viss del ha berott därpå, att utskottet varit betänkt på att utarbeta förslag i angiven riktning, men icke velat giva något sken av att de föreliggande motionerna, däri vissa domstolsärenden berördes, föranlett ett initiativ från utskottets sida. Av den i kamrarna förda debatten framgår även, att utskottet icke haft tillräcklig tid att utarbeta förslag i ämnet.

Rörande behovet av åtgärder för att stärka J. O:s och M. O:s ställning yttrade konstitutionsutskottets ordförande jämte två andra ledamöter i reservation till utskottets ovannämnda betänkande:

»Utvecklingen i senare tid — såväl under 1890-talet, då under 9 år 6 gånger inträffade att J. O. utnämndes till justitieråd, som ock under åren 1925—1935, då 3 gånger liknande utnämning skett, även om i ett fall icke omedelbart, varjämte i ett par fall sedan 1915 M. O. blivit befordrad till president — pekar onekligen i den riktningen att J. O.- och M. O.-ämbetena allt mera blivit genomgångsplatser för revisionssekreterare till högre domare- eller ämbetsbefattningar, och att en dylik utveckling efter hand måste medföra ett försvagande av riksdagens ombudsmannainstitution ligger i öppen dag. Sitt största anseende och sin största betydelse hade J. O.-ämbetet under de tider, då ombytet av innehavare var sällsynt och ingen befordran av denne till annan högre post ens ifrågasattes.

Utskottet finner det därför nödvändigt att genom viss ändring av gällande bestämmelser angående J. O. och M. O. dessa ämbetsmäns ställning förstärkes, alldeles oavsett huru i de av motionärerna berörda fallen rätteligen må förhålla sig. Redan under förra årets riksdag var inom utskottet ifrågasatt att upptaga detta spörsmål till behandling. Varken då eller nu har utskottet ansett sig kunna förorda att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag i detta ämne, som först och sist måste anses som en riksdagens egen angelägenhet. I år har utskottet icke haft tillfälle att utarbeta och förelägga riksdagen nödiga förslag i frågan.

Emellertid anser sig utskottet böra i detta sammanhang betona, att de ändringar, som närmast synas böra underkastas utredning, icke få åsyfta något förbud för J. O. och M. O. att mottaga sådant ämbete utan väsentligen måste inriktas dels måhända på förlängning av J. O:s och M. O:s ämbets-tid exempelvis så att valen skulle gälla för varje andrakammarvalperiod dels i varje fall lik-

ställande av J. O. och M. O. i allo med justitie- och regeringsråd, varmed utan varje lagstadgande lärer följa att avlöningen blir densamma som för senare; huruvida tillika viss pensionsrätt efter visst antal valperioder bör medgivas, i analogi med vad om generaldirektörer som förordnas på vissa år gäller, lärer få bero av särskild prövning. Den likställighet som nu i grundlag är stadgad mellan å ena sidan J. O. och M. O. och å den andra justitiekanslern torde, efter utskottets mening, böra på det sätt bibehållas även efter en sådan ändring som ovan antytts, att också justitiekanslern likställas med justitieråd och regeringsråd. Justitiekanslern var tidigare i likhet med justitieråd, jämlikt R. F:s d. v. § 26, ledamot av de s. k. justitiekonseljerna, och utskottet finner det önskvärt att justitiekanslerns ställning i likhet med J. O:s och M. O:s förstärkes. De kostnader, som härmed följa, äro icke särdeles betydande, men för rättssäkerhetens i landet bevarande kunna de bliva av verklig betydelse. Att i åtskilliga avseenden denna rättssäkerhet behöver det ökade stöd som följer med en fastare och bättre ställning för de tre ämbetsmän, varom nu är fråga, synes utskottet icke kunna med fog förnekas.»

En av utskottets ledamöter hade till betänkandet fogat en blank reservation. Av debatten i andra kammaren framgick, att reservanten i stort sett hade samma uppfattning som övriga reservanter rörande behovet att stärka ställningen för J. K., J. O. och M. O. men fann det lämpligast att utredning härom skedde genom Kungl. Maj:ts försorg. I det läge vari denna fråga befann sig yrkade denne reservant avslag å såväl motionerna som utskottets motivering, vilket yrkande bifölls av andra kammaren.

Av den i ärendet förda riksdagsdebatten framgick, att det inom kamrarna vid fjolårets riksdag rådde en rätt allmän uppfattning om att för bevarandet av den självständighet som dessa ovanberörda ämbetsmän måste intaga gentemot ämbets- och tjänstemän, som de hava att övervaka, det torde vara erforderligt att stärka deras ställning utåt.

Till den uppfattning som sålunda kommit till uttryck såväl av ovanberörda reservanter som i uttalanden i riksdagen vid ärendets avgörande kunna vi i stort sett ansluta oss. En utsträckning av valperioden för J. O. och M. O. ha vi emellertid ur flera synpunkter icke funnit lämplig. Ett stärkande av dessa ämbetsmäns ställning bör kunna ske utan utsträckning av den tid, för vilken dessa riksdagens ombudsmän väljas. Icke heller kunna vi ansluta oss till den uppfattningen, att det skulle vara olämpligt, att den utredning, som i detta ärende är påkallad, komme att verkställas genom Kungl. Maj:ts försorg. Även i ärenden som direkt beröra riksdagen har vid flera tillfällen utredning företagits genom Kungl. Maj:t. Utöver frågan om likställighet i löneavseende för justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen med justitieråden uppstår även frågan om att avvåga dessas pensionsförmåner. Spörsmål kan jämväl uppkomma om justering av lönen till annan med J. K., J. O. och M. O. likställd ämbetsman. Vid utredningen bör jämväl undersökas huruvida icke i vederbörandes instruktioner böra företagas vissa ändringar varigenom arbetet kan underlättas eller göras mera resultatbringande.

Under återopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla om utredning rörande vilka åtgärder som lämpligen böra
vidtagas för att giva åt justitiekanslern, justitieombudsmannen och
militieombudsmannen en starkare ställning gentemot domstolar,
ämbets- och tjänstemän.

Stockholm i januari 1937.

Erik Fast.

Harald Hallén.